

88 02.02
4/11-1/10
2012

עם המשורת חמוטל בריוסף על ספרה החדש - "מוסיקה"

שאלה: שם ספרך החדש הוא "מוסיקה"; מה יחסך לעולם המוסיקה, מה החינוך המוזיקלי שלך? איזה כלי את מעדיפה?

מהן היצירות שאת אוהבת?

בגן הילדים בקיבוץ השמיעו לנו את סימפוניית הצעצועים, ואת מוסיקת לילה זעירה, וזאת הייתה בעצם כל המוסיקה ששמעתי עד גיל עשר בערך. בגיל הזה התחלתי לנגן בפסנתר. אנחנו מדברים על שנת 1950, הוריי אך זה עזבו את הקיבוץ בחוסר כול, ועברו לגור במושב. אוכל ובגדים קיבלנו אז בחבילות מקרובים שגרו באמריקה. הפסנתר הראשון שהגיע למושב היה של חברתי הטובה, בתו של מזכיר המושב. נמלאתי קנאה והודעתי להוריי שגם אני רוצה. הם הסבירו לי שבינתיים זה בלתי אפשרי. אני פתחתי בשביתת רעב ואחרי יום של צום הוריי נכנעו. צריך להעיר שהייתי בת יחידה, לאחר שאחי נהרג במלחמת השחרור שנתיים לפני כן; כך שלא היה לי קשה להשיג אצלם כל מה שרציתי. אז אמי נסעה אתי לתל-אביב, ובעזרת הייעוץ - ואולי גם התמיכה - של בן עירה, המלחין יצחק אדל, קנתה לי פסנתר משומש, שחור, תוצרת זיילר, עם קלידים מצהיבים. הוא הגיע למושב כמשאית, העמידו אותו בחדר-האורחים שהיה גם חדר-האוכל, והתחלתי ללמוד אצל מורה עולה חדשה מהונגריה, שגרה במעברת בית ליד. היא באה אלי הביתה פעם בשבוע, יחד עם בעלה העיוור, והוא היה מתנמנם ליד שולחן-האוכל שלנו במשך השיעור. מה שלא מצא חן בעיניי במורה הזאת היה, שהיא סימנה לי את השגיאות על דף התווים בעיפרון אדום לא מחודד. אני אהבתי את חוברת התווים, את המראה של התווים על הנייר, והרגשתי פגועה מחוסר ההתחשבות שלה ביופי של דף התווים.

אבל כנראה התקדמתי יפה, כי אחרי כשנתיים אצלה, עברתי ללמוד בתל-אביב אצל הפסנתרן אליהו רודיאקוב. נסעתי מדי שבוע אחרי הלימודים באוטובוס מהמושב לתחנה המרכזית של תל-אביב - נסיעה של שעה וחצי בערך - ומשם באוטובוס מספר 5 לרחוב שלמה המלך, ואחרי השיעור הייתי נוסעת באותה הדרך הביתה ומגיעה בשעה תשע בערב. אצל רודיאקוב ניגנתי, בין השאר, אינווציות של באך וסונטות של מוצרט. לימודי הפסנתר שלי נמשכו עד גיל 16, ואז הפסקתי - עומס הלימודים בתיכון, התובענות הקשוחה של המורה שלי, גברת בורשטיין-ארבר, וקונצרט תלמידים שבו ניגנתי, באופן לא משביע רצון, את הפנטסיה אימפרוטי של שופן - כל אלה הכריעו אותי סופית. אבל ליום הולדתי השבע-עשרה - הגיל שבו סיימתי את בית הספר התיכון - ביקשתי פטיפון כמתנת יום הולדת. הוריי קנו לי פטיפון ואני קניתי תקליט ראשון מכספי שלי, שאותו השתכרתי מהוראת שיעורים פרטיים בדקרוק. התקליט הראשון שלי היה המגניפיקט של שרפנטייה. כשלמדתי בתיכון הייתי גם הולכת לבדי לשמוע קונצרטים של התזמורת הפילהרמונית, באולם יאשה חפץ בשדרות רוטשילד ומוסיקה קאמרית במוזיאון דיזנגוף.

כשהתחלתי ללמוד באוניברסיטה בירושלים, זה היה כשהייתי בת שבע-עשרה, גרתי בחדר שכור, אבל במשך תקופה מסוימת קיבלתי רשות לנגן בבוקר בפסנתר, שהיה בבית משפחה ירושלמית שבנם היה אז חבר שלי, ולפעמים ניגנתי עם אביו שהיה כנר חובב. הנגינה הזאת אצלם הייתה אחת הסיבות להחלטה שלי להתחתן אתו, אבל זה לא יצא לפועל מסיבות שלא כאן המקום לפרט אותן. הפסנתר ליווה אותי לאחר נישואי, והייתי מנגנת בו פה ושם, בתסכול המוכר לכל מי שניגן והפסיק. אבל המשכתי ללכת לקונצרטים ולשמוע מוסיקה ב"קול המוסיקה" לאורך כל חיי. כל ילדיי קיבלו חינוך מוסיקלי, והאושר הגדול ביותר שלי היה לשמוע אותם מנגנים יחד. זה היה מזמן.

לפני שנים אחדות, שנה לפני שפרשתי לגמלאות, התחלתי ללמוד לנגן בחלילית. חששתי שמא לא יהיה לי מה לעשות בזמני המיותר. מאז הנגינה בחלילית הפכה לחלק מסדר היום שלי, אני מנגנת מדי יום כשעה בשעת בין-הערביים, וזה ממש מנקה לי את הראש, מרגיע אותי ולעתים ממלא אותי אושר אמיתי. אני גאה להיות תלמידתו של החלילן מיכאל מלצר, שהוא גם מורה נהדר. כעת אני עוברת על 12 הפנטזיות של טלמן. אני אוהבת במיוחד את השישית.

הסיפור הראשון בקובץ הסיפורים שלי נקרא "מוסיקה", והוא על אישה בשם ורה שעלתה לארץ מרוסיה עם בתה, והשאירה שם את בעלה הפסנתרן, שאוהב להאכיל את הכלב שלו בגבינה צהובה הוא בגד בה והרס לה את החיים. כעת הוא רוצה לעלות לארץ ומבקש ממנה לשלוח לו את המסמכים המתאימים. העניין הוא שכאן הבת, שברוסיה גילתה כשרונות מוסיקליים, מתפרנסת מנגינה באקורדיון אלקטרוני בגני ילדים, מה שבעיני ורה, שמעריצה מוסיקה קלאסית – ממש חילול הקודש, אכזבה בלתי נסבלת. היא השקיעה את כל חייה בנגינה של הבת – עד כדי כך שהמאסה עליה את הנגינה – וזה מה שיצא? ולבת יש ילד, אז ורה חולמת שהוא לפחות יקבל חינוך מוסיקלי-רציני, ומכיוון שהם חסרי אמצעים, הסיכוי היחיד הוא, שהסבא המוסיקאי יצטרף למשפחה. חוץ מזה, יש לה כאן חבר – גבר שיוצא איתה, אם כי לא מוכן להתחתן איתה בינתיים. עכשיו מה עליה לעשות? – לסרב ולסתום את הגולל על הסיכוי של הנכד להיות מוסיקאי, או לשלוח את המסמכים ולהמשיך להרוס לעצמה את החיים? קשה לה לחשוב בזמן שהבת מנגנת באקורדיון. כדי לחשוב בהגיון, היא פותחת את "קול המוסיקה". וזה מה שגם אני עושה: כשאני מרגישה שקשה לי, אני מאזינה למוסיקה או מנגנת בעצמי.

שאלה: את משוררת מוכרת, והספר החדש הוא ספר פרוזה, איך את רואה את זיקת הגומלין ביצירותיך – בין שני התחומים?

בחנויות סטימצקי, שם מוכרים עכשיו את הספר הזה, סיווגו אותו בתור שירה, ולא משום שהסיפורים שלי כתובים בסגנון שירי – ההיפך הוא הנכון, הם כתובים בצורה עניינית למדי – אלא משום שהם רגילים לחשוב עלי כמשוררת. כנראה שגם הוצאות הספרים ששלחתי להן את הספר ציפו ממני לפרוזה שירית. אבל הפרוזה שאני כותבת היא – לפחות מבחינה סגנונית – לא שירית במיוחד. התגובה הראשונה של פרופסור עוזי שביט, מנהל ההוצאה שהסכימה ראשונה להוציא לאור את הספר, אותה הוצאה שבה הופיעו מספר ספרי שירה שלי, הייתה: זה לא ספר פרוזה של משוררת. אני הרגשתי שזאת מחמאה גדולה, כי רציתי לעשות משהו אחר. לעומתו אסף ענברי, שדיבר על הספר בערב השקה שהיה ב"בית פליציה בלומנטל", גילה שאותם חומרים חוזרים ומופיעים באחדים מהסיפורים ובשירים, וזה נכון. מה ההבדל? קשה לי לומר. שירים הם יותר מרוכזים, כמוכן, והטמפרטורה הרגשית שלהם יותר גבוהה, אבל כנראה שלא כל אחד מסוגל לשתות אלכוהול בריכוז גבוה.

שאלה: כיצד משפיעה העובדה שאת חוקרת ספרות, וכתבת ספרי עיון ומחקר – על כתיבתך הספרותית?

אני לא מרגישה שזה משפיע. להיפך, אני חושבת שנטיותי הספרותיות השפיעו על עבודתי כחוקרת: גם במחקרי אני משתדלת להיות יצירתית, מעורבת, מנסה להשפיע ולשנות – וגם לרגש. בשני התחומים אני משתדלת לא "להתנפח", לשמור על פרופורציות, לעניין את הקורא, אפילו לשעשע אותו. בשני התחומים אני מאוד אוהבת לשמוע שהשתמשו בספריי או ביצירותיי והפיקו מהם תועלת.